

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІОЛОГІЇ, ГЕОГРАФІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ
КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри географії
та екології
протокол № 2 від 09.09.2020 р.
в.о. завідувача кафедри
 (Давидов О.В.)

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ І ЗЕМЕЛЬНИЙ КАДАСТР УКРАЇНИ

Освітня програма Екологія
Спеціальність 101 Екологія
Галузь знань 10 Природничі науки

Херсон 2020

1. Опис курсу

Назва освітньої компоненти	Земельні ресурси і земельний кадастр України
Тип курсу	Вибіркова компонента
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський) рівень вищої освіти
Кількість кредитів/годин	3 кредити / 90 годин
Семестр	II семестр
Викладач	Ірина Охременко (Iryna Okhremenko), доцент, кандидат географічних наук, доцент кафедри https://orcid.org/0000-0001-9659-9043
Посилання на сайт	http://ksuonline.kspu.edu/course/view.php?id=3221
Контактний телефон, месенджер	(0552)326717 +380954030247 Viber
Email викладача:	i.v.okhremenko@ukr.net
Графік консультацій	Понеділок, 15:00-16:00, ауд. 621 або за призначеним часом
Методи викладання	лекційні заняття, практичні роботи, презентації, тестові завдання, індивідуальні завдання
Форма контролю	диференційований залік

2. Анотація дисципліни:

Вивчення освітньої компоненти «Земельні ресурси і земельний кадастр України» сприятиме формуванню системи знань у галузі управління земельними ресурсами та кадастрових оцінок земель в умовах ринкової економіки.

3. Мета та завдання дисципліни:

Мета дисципліни: засвоєння здобувачами вищої освіти знань про розвиток та функціонування системи управління земельними ресурсами, визначення альтернативних шляхів розвитку системи управління земельними ресурсами в умовах становлення ринкової економіки в Україні, засвоєння знань про земельний кадастр та кадастрову оцінку землі як економічних механізмів забезпечення раціонального використання земельних ресурсів в умовах поглиблення процесу розвитку ринкових відносин, приватної власності на землю та ринку землі.

Завдання:

теоретичні: розкриття суті, функцій та основних етапів розвитку системи управління земельними ресурсами та кадастрової оцінки земель;

вивчення організаційних, економічних, фінансових та екологічних аспектів сучасної системи управління земельними ресурсами та проведення кадастрової оцінки;

забезпечення засвоєння основних підходів та методів кадастрової оцінки земель сільськогосподарського та несільськогосподарського призначення та управління земельними ресурсами;

практичні: визначення студентами ролі моніторингу земель та ринку землі в системі управління земельними ресурсами.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Після успішного завершення дисципліни здобувач формуватиме наступні програмні компетентності та результати навчання:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування при здійсненні професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та / або здійснення інновацій, та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов та вимог.

Загальні компетентності:

ЗК 04. Здатність розробляти та управляти проектами.

Спеціальні (фахові) компетентності:

ФК 3. Здатність до використання принципів, методів та організаційних процедур дослідницької та/ або

інноваційної діяльності.

ФК 7. Здатність до організації робіт, пов'язаних з оцінкою екологічного стану, захистом довкілля та оптимізацією природокористування, в умовах неповної інформації та суперечливих вимог.

Програмні результати навчання:

ПР 04. Знати правові та етичні норми для оцінки професійної діяльності, розробки та реалізації соціально-значущих екологічних проектів, в умовах суперечливих вимог.

ПР 09. Знати принципи управління персоналом та ресурсами, основні підходи до прийняття рішень в умовах неповної/ недостатньої інформації та суперечливих вимог.

ПР 10. Демонструвати обізнаність щодо новітніх принципів та методів захисту навколишнього середовища.

ПР 13. Уміти оцінювати потенційний вплив техногенних об'єктів та господарської діяльності на довкілля.

ПР 14. Застосовувати нові підходи для вироблення стратегії прийняття рішень у складних непередбачуваних умовах.

ПР 15. Оцінювати екологічні ризики за умов недостатньої інформації та суперечливих вимог.

5. Обсяг курсу на поточний навчальний рік

Кількість кредитів/годин	Лекції (год.)	Практичні заняття (год.)	Самостійна робота (год.)
3/ 90	16	14	60

6. Ознаки курсу

Рік викладання	Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Обов'язкова/ вибіркова компонента
2020/2021	2	101 Екологія	1	вибіркова

7. Технічне й програмне забезпечення (обладнання)

Ноутбук, персональний комп'ютер, мобільний пристрій (телефон, планшет) з підключенням до Інтернет для: комунікації та опитувань; виконання домашніх завдань; виконання завдань самостійної роботи; проходження тестування (поточний, підсумковий контроль).

Програмне забезпечення для роботи з освітнім контентом дисципліни та виконання передбачених видів освітньої діяльності: Програмне забезпечення MS Windows XP; Internet Explorer; WinRAR; Adobe Reader 9.

8. Політика курсу

Організація навчального процесу здійснюється на основі кредитно-модульної системи відповідно до вимог Болонського процесу із застосуванням модульно-рейтингової системи оцінювання успішності студентів. Зараховуються бали, набрані при поточному оцінюванні, самостійній роботі та бали підсумкового оцінювання. При цьому обов'язково враховується присутність студента на заняттях та його активність під час практичних робіт.

Недопустимо: пропуски та запізнення на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття (крім випадків, передбачених навчальним планом та методичними рекомендаціями викладача); списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання, наявність незадовільних оцінок за 50% і більше зданого теоретичного і практичного матеріалу.

9. Схема курсу

Тиждень, дата, години (вказується відповідно до розкладу навчальних занять)	Тема	Форма навчального заняття, кількість годин (аудиторної та самостійної роботи)	Список рекомендованих джерел (за нумерацією розділу 11)	Завдання	Максимальна кількість балів
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади вивчення проведення земельного кадастру					
http://www.kspu.edu/About/Faculty/Faculty_of_biology_geograf/ecol/FBGE_for_students.aspx	Тема 1. Земельні ресурси як основа земельного кадастру. Земельні ресурси та їх категорії. Земельна ділянка як основна земельно-кадастрова одиниця. Угіддя як елемент земельного кадастру. Класифікація угідь. Земельний фонд України у складі світових земельних ресурсів і сучасний стан його використання.	Лекція - 2 год., практичне заняття - 2 год./ самостійна робота – 8 год.	1-3, 6, 11, 12, 15, 16, 30, 31, 37, 46-49	Підготувати конспект лекції Виконати завдання практичної роботи Здати	1 3

				теоретичний матеріал з теми	6
	<p>Тема 2. Історичні витоки та розвиток земельного кадастру в Україні. Російські кадастрові розробки (земські кадастри, роботи В.В. Докучаєва тощо), поширені на територіях, що входили до Російської імперії. Австрійські та польські роботи (поширені в західних областях України) у західних областях. Кадастрові роботи радянського періоду, що проводились за часів перебування України в складі СРСР. Сучасні пошукові розробки в сфері кадастрових робіт в Україні.</p>	Лекція - 2 год., практичне заняття - 1 год./ самостійна робота – 8 год.	2, 4, 6, 8, 9, 10, 12, 16, 19, 22, 23-25, 37, 46-56	Підготувати конспект лекції Виконати завдання практичної роботи Здати теоретичний матеріал з теми	1 3 6
	<p>Тема 3. Сучасний земельний кадастр: зміст, функції, призначення. Поняття кадастру, земельного кадастру. Місце земельного кадастру у складі кадастрів природних ресурсів. Поняття державного земельного кадастру. Об'єкт державного земельного кадастру. Призначення державного земельного кадастру. Основні завдання ведення державного земельного кадастру. Складові державного земельного кадастру. Види земельного кадастру залежно від змісту і порядку його проведення. Основний (первинний) земельний кадастр. Поточний (наступний) земельний кадастр. Відмінності основного та поточного земельного кадастру.</p>	Лекція - 2 год., практичне заняття - 1 год./ самостійна робота – 10 год.	3, 6-9, 22, 34-56	Підготувати конспект лекції Виконати завдання практичної роботи Здати теоретичний матеріал з теми	1 3 6
	<p>Тема 4. Соціально-економічні та правові аспекти ведення земельно-кадастрової справи. Земельні відносини.</p>	Лекція - 2 год., практичне заняття - 2 год./	23, 26, 47-56	Підготувати конспект	1

	Земельний ринок. Земельні правовідносини на сучасному етапі.	самостійна робота – 6 год.		лекції Виконати завдання практичної роботи Здати теоретичний матеріал з теми	3 6
Змістовий модуль 2. Методика проведення земельного кадастру					
http://www.kspu.edu/About/Faculty/Faculty_of_biology_geograf/ecol/FBGE_for_students.aspx	Тема 5. Інформаційне забезпечення земельно-кадастрових даних. Земельно-кадастрові дані, методи їх одержання, аналізу і систематизації. Зйомки та обстеження території при земельному кадастрі, їх зміст і порядок ведення Статистичні методи одержання, обробки й аналізу даних земельного кадастру. Текстові і планово-картографічні матеріали державного земельного кадастру. Автоматизована система ведення державного земельного кадастру.	Лекція - 2 год., практичне заняття - 2 год./ самостійна робота – 6 год.	3, 5, 7, 22, 32, 38, 39, 47, 48	Підготувати конспект лекції Виконати завдання практичної роботи Здати теоретичний матеріал з теми	1 3 6
	Тема 6. Кадастр сільськогосподарських земель. Якісний облік продуктивності земель. Карти ґрунтів та агрогруп (агровиробничих груп ґрунтів) і бонітування ґрунтів (агрогруп). Складання спеціальних карт сільськогосподарських типів земель. Кадастрова економічна оцінка земель. Диференційний рентний дохід. Нормативно-методологічні принципи грошової оцінки сільськогосподарських земель та особливості її застосування.	Лекція - 2 год., практичне заняття - 2 год./ самостійна робота – 10 год.	1-3, 10-14 16 17-21, 24-35, 37-43, 47-49, 51, 52, 54-56	Підготувати конспект лекції Виконати завдання практичної роботи Здати	1 3 6

				теоретичний матеріал з теми	
	<p>Тема 7. Кадастр земель несільськогосподарського призначення. Оцінка земель населених пунктів. Відмінності міських земель за їх використанням (функціями) і місцеположенням. Кадастрова ціна ділянки залежно від нормативної вартості витрат на освоєння та облаштування території міста, її функціонального використання та місцеположення. Коефіцієнти місцеположення залежно від розміщення міста у системі розселення України, його адміністративний статусу, особливостей його регіонального, зонального та локального розташування. Кадастрова оцінка земель промисловості, транспорту, зв'язку, оборони та іншого призначення. Оцінка земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення на основі нормативного середньорічного економічного ефекту від використання земельних ділянок відповідного функціонального призначення. Оцінка земель водного фонду Оцінка земель запасу Оцінка земель лісового фонду Методика експертної грошової оцінки земельних ділянок несільськогосподарського призначення.</p>	<p>Лекція - 2 год., практичне заняття - 2 год./ самостійна робота – 6 год.</p>	<p>2-4, 44-50, 53</p>	<p>Підготувати конспект лекції</p> <p>Виконати завдання практичної роботи</p> <p>Здати теоретичний матеріал з теми</p>	<p>1</p> <p>3</p> <p>6</p>
	<p>Тема 8. Оцінка світових кадастрово-реєстраційних систем. Кадастрова система країн з наполеонівською адміністративною системою (країн південної, південно-західної і західної Європи).</p>	<p>Лекція - 2 год., практичне заняття - 2 год./ самостійна робота – 6 год.</p>	<p>8, 9</p>	<p>Підготувати конспект лекції</p> <p>Виконати завдання</p>	<p>1</p>

	Кадастрова система країн з німецькою системою (країн центральної Європи).			практичної роботи	3
	Кадастрова система Скандинавських країн (країн північної Європи).			Здати теоретичний матеріал з теми	6
	Кадастрова система англомовних країн (на прикладі Великобританії, США).				

10. Система оцінювання та вимоги

Модуль 1. Теоретичні засади вивчення проведення земельного кадастру. Максимальна кількість балів за модуль – 40 **(9. Схема курсу)**.

Модуль 2. Методика проведення земельного кадастру. Максимальна кількість балів за модуль – 40 **(9. Схема курсу)**.

Семестровий (підсумковий) контроль з освітньої компоненти «Земельні ресурси і земельний кадастр України» визначено навчальним планом як диференційований залік. Він виставляється на основі оцінювання поточної успішності (максимальна кількість балів – 80) і підсумкового контролю у формі контрольної роботи (максимальна кількість балів – 20).

Оцінка з дисципліни за семестр, що виставляється у «Відомість обліку успішності», складається з урахуванням результатів поточного, атестаційного й семестрового контролю і оформлюється: за національною системою, за 100-бальною шкалою та за шкалою ECTS

100-бальна система	Оцінка ECTS	Оцінка за національною системою	
		екзамен, диференційований залік	залік
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63		задовільно	

35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

Основні

1. Гайдуцький П.І., Стельмащук А.М. Земля: власність, оренда, рента. К.: Урожай, 1994. 184 с.
2. Гнаткович Д.И. Земельный кадастр: Экономика землепользования. Львов: Вища школа, 1986. 134 с.
3. Кінаш Я.В. Державний земельний кадастр. К.: Знання, 1994. 28 с.
4. Козьмук П.Ф. Проблеми кадастрового землеустрою в містах в сучасних умовах. Землевпорядний вісник. 1999. № 2. С. 31-33.
5. Кулініч В.В. Організаційно-економічний механізм ведення державного земельного кадастру. Землевпорядний вісник. 1999. №1 С.21-22
6. Магазинчиков Т.П. Земельный кадастр. 2-е изд., перераб. и доп. Львов: Вища школа, 1987. 424 с.
7. Науково-методичні положення оцінки земель України в світових цінах / Д.І.Гнаткович, Р.П. Возняк, Р.Й. Гулько, М.Г. Ступінь. Львів: Львів. с.-г. ін-т, 1995. 68 с.
8. Панчук О.Я. Розвиток земельного кадастру в країнах Західної Європи. Київ: Науково-практичне видання, 2001. 50 с.
9. Третяк А.М. Земельний кадастр ХХІ століття. Зарубіжні і вітчизняні погляди на розвиток земельного кадастру. Київ, ПВКП "Укртиппроєкт", 1999. 115 с.

Додаткові

10. Агроприродное и сельскохозяйственное районирование Нечерноземной зоны европейской части РСФСР / Под ред. Н.А.Гвоздецкого, К.В.Зворыкина. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1987. 270с.
11. Андришин М.В., Замков О.К. Принципы и содержание экономической оценки земли как основного вида природных ресурсов. Изучение, учет и оценка земель. Сб. науч. трудов. Вып. 5 М.: ГИЗР, 1974. С. 5-14.

12. АПК України: стан та перспективи розвитку (1990-2000) / За ред. П.Т.Саблука, М.Я.Дем'яненко, М.Ф. Кропивка К.: ІАЕ УААН, 1994. 335 с.
13. Барановська О.Д. Удосконалення методів економічної оцінки землі в умовах ринкових відносин (на прикладі господарств Лісостепу України): Автореф. дис. ... канд. екон. наук. Дніпропетровськ, 1997. 25 с.
14. Бачила С.С. Роль и место абсолютной и дифференциальной ренты в концепции экономико-географической оценки земельных ресурсов. Власністний статус і проблеми раціонального використання земель: Матеріали Міжнар. наук. конф.. Київ: РВПС України НАН України, 2000. Ч.1 С. 205-207
15. Белобородов П.К. Основы земельного кадастра. вопросы теории, методики и практики. Иркутск: Восточно-Сибирское книжное издательство, 1974. 532 с.
16. Борисенко А.Н. Денежная оценка земли в условиях рыночной экономики. АПК: экономика, управление. 1991. №12 С.63-69
17. Вервейко А.П. Земельний кадастр в сільськогосподарському землекористуванні і порядок його використання. Проблеми створення державного земельного кадастру та інвентаризації земель в Україні. Тези допов. конф. К., 1994. С. 20-21
18. Волков С.Н. Экономика землеустройства. М.: Колос, 1996. 239 с.
19. Временные указания по внутрихозяйственной оценке земель Украинской ССР. К.: Госагропром УССР, 1989. – 33 с.
20. Гвоздецкий Н.А. Ландшафтные исследования и природное районирование для сельского хозяйства. Вопросы географии. Сб. 121. Ландшафтоведение: теория и практика. М.: Мысль, 1987. С.91-100.
21. Гендельман М.А. Оценка земли и использование ее результатов. Алма-Ата: Кайнар, 1979. 124 с.
22. Гнаткович Д.І. Розвиток науково-методичних положень державного земельного кадастру – інформаційної бази здійснення земельної реформи. Землевпорядний вісник. 1998. №3. С.12-16.
23. Дегтярев И.В., Осипов Л.И. Земельное право и земельный кадастр: Учебник. М.: Юрид. лит., 1986. 240 с.
24. Дмитренко В., Махортов Ю. Досвід грошової оцінки орних земель. Економіка України. 1997. №11 С.48-55.
25. Докучаев В.В. Существующие и практиковавшиеся различными земствами методы оценки земель. Соч. Т. VI. М.: Изд-во АН СССР, 1951. 246 с.
26. Жмуцький В.В. Правове забезпечення реформування аграрного сектора економіки. Землевпорядний вісник. 2000. №3. С. 30 – 33.
27. Зворыкин К.В. Агроэкологическое районирование для кадастровых целей. Вопросы географии. Сб. 107. Территориальная дифференциация и типы сельского хозяйства. М.: Мысль, 1978. С.11-27.

- 28.Зворыкин К.В. Сельскохозяйственная оценка земель. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1985. 50 с.
- 29.Зворыкин К.В. Сельскохозяйственная типология земель для кадастровых целей. Вопросы географии. Сб. 67. География и земельный кадастр. М.: Мысль, 1965. С.61-82
- 30.Земельні ресурси Української РСР / Л.Я. Новаковський, М.А. Пилипенко. Київ: Урожай, 1973. 240 с.
- 31.Земельный кадастр СССР. М.: Экономика, 1967. 360 с.
- 32.Канаш А.П. Бонитировка почв. Справочник по землеустройству. К.: Урожай, 1983. С. 28-30.
- 33.Карманов И.И. Общие проблемы оценки плодородия почв и особенности его оценки в условиях орошения / Плодородие почв: проблемы, исследования, модели. М.: Почв. Ин-т, 1985. С. 12-20.
- 34.Карнаухова Е.С. Дифференциальная рента и экономическая оценка земли (Вопросы методологии и опыт исследования). М.: Экономика, 1977. 256 с.
- 35.Коваленко Л.Н. Методические подходы к усановлению нормативной цены земли. Земельна реформа в Україні та завдання землеустрою в її здійсненні. Тези доп. наук.-виробн. конференції. Харків, 1994. С. 51-52.
- 36.Мальчикова Д.С. Сучасний земельний кадастр: зміст, функції, призначення. Аспірантський колоквиум. Збірник матеріалів. Херсон: Олді-плюс, 2001. С.72 – 77.
- 37.Маракулін П.П. та ін. Земельний кадастр (економічна оцінка землі). К.: Урожай, 1970. 246 с.
- 38.Мессель-Веселяк В.Я., Федоров М.М. Методологічні та методичні принципи грошової оцінки сільськогосподарських угідь. Економіка АПК. 1995. №2. С. 11-16.
- 39.Методические рекомендации по проведению бонитировки почв. Киев, 1993. 96 с.
- 40.Михасюк І.Р., Маланчук М.М. Земельний кадастр і диференціальна рента. Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1971. 168 с.
- 41.Мосіюк П.О., Гайдамака О.М., Василенко В.Г. До проблеми оцінки земель та форм власності на неї. Економіка АПК. 1995. №2. С. 17-20.
- 42.Невмержицький В.Г. Врахування екологічних особливостей при створенні земельного кадастру. Проблеми створення державного земельного кадастру та інвентаризації земель в Україні. Тези допов. конф. К., 1994. С. 14-16.
- 43.Рабинович Б.М. Экономическая оценка земельных ресурсов и эффективность инвестиций. М.: Филин, 1997. 224 с.
- 44.Смагаринский И. А. Экономическая оценка природных ресурсов и рациональное природопользование. Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1981. 110 с.

45.Топчієв О.Г., Костюченко А.В., Яцюк З.Й., Проскура З.В. Основи методики земельного кадастру гірських районів (на прикладі Українських Карпат). Львів: Вид-во Львів. Ун-ту, 1966. 90 с.

46.Хвесик М.А., Збагерська Н.В. Економічна оцінка природних ресурсів: основні методологічні підходи. Рівне: Вид-во РДТУ, 2000. 194 с.

Законодавчі акти та нормативні документи

47.Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

48.Про генеральну схему планування території України: Закон України від 7 лютого 2002 року № 3059-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3059-14#Text>

49.Про Державний земельний кадастр: Закон України від 7 липня 2011 року №3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>

50.Про експертну грошову оцінку земельних ділянок: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2002 року №1531. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1531-2002-%D0%BF#Text>

51.Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2016 року №831. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2016-%D0%BF#Text>

52.Про земельну реформу: Постанова Верховної Ради Української РСР від 18 грудня 1990 року № 563-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/563-12#Text>

53.Про Методику нормативної грошової оцінки земель населених пунктів: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 1995 року №213. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213-95-%D0%BF#Text>

54.Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки: Указ Президента України від 3 грудня 1999 року №1529/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1529/99#Text>

55.Про основні напрями земельної реформи в Україні на 2001 – 2005 роки: Указ Президента України від 30 травня 2001 року, № 372/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/372/2001#Text>

56.Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям: Указ Президента України від 8 серпня 1995 року №720/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720/95#Text>